

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№2(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 638 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchilarni intellektual rivojlantirishning psixologik omillari.....	22
<i>Ashurov Ramzidin Ramazonovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolaning kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda oila bilan ishlashning nazariy asoslari	27
<i>Jumanova Fatima Uralovna, Allaberganova Munisa Begimboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishning metodologik asoslari	32
<i>Jo'rayeva Nargiza Tairovna, Bekbergenova Yulduz Tanirbergen qizi</i>	
Faoliyatli yondashuv asosida maktabgacha 6-7 yoshli bolalarda nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	35
<i>Ziyodullayeva Mohirabonu Ikromjon qizi</i>	
Davlat ta'lim muassasalarida manfaatlar to'qnashuvini boshqarishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari ...	39
<i>Xaybatullaeva Sojidxon Ziyatullayevna</i>	
Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishda integratsion yondashuv	42
<i>Kamoliddinov Mirzohid</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda interfaol metodlarning samaradorligi	45
<i>Kamoliddinova Dilnoza Axmadilaxanovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kreativ faollikni rivojlantirish mexanizmlari.....	48
<i>Nurjanova Rayxan Urazbaevna</i>	
Sinf biologiya fanini o'qitishda TIMSS topshiriqlardan foydalanish metodikasi va baholash mezonlari	52
<i>Xaitboyeva Dilorom Rustam qizi</i>	
Qandli diabet tashxisli bemorlarda shaxs tuzilmasining emotsional komponentlari	56
<i>Sadikova Umida Botirovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda pedagogik diagnostikani amalga oshirishning natijaviyligi	60
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Qodirova Shaxnoza Saidazim qizi</i>	
Kasbiy imij shakllanishida psixologik jihatlarning tafovutlari	64
<i>Aminova Dilnoza Orifjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining jamoa bilan ishlash jarayonida yetakchilik kompetensiyalarini rivojlantirish	69
<i>Abdiyeva Fazilat Fayzulla qizi</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar shaxsi rivojlanishida psixologik moslashuvning tipik xususiyatlari	73
<i>Mirsaitova Guzal Baxodirovna</i>	
Oliy ta'lim tizimida variativ modellastirish asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarining qo'llanilishi	76
<i>Quvvatova Mohira Hikmatillayevna</i>	
Interfaol treninglar orqali o'qituvchilarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish tajribasi	79
<i>Abdiyeva Shodiyona Yodgor qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiyani shakllantirishning ahamiyati.....	82
<i>Zulayxo Nazarova, Qarshiboyeva Muxlisa Ismatullo qizi</i>	
Ijodiy qobiliyatni o'stirishda pedagogik mahorat va innovatsion metodlar	85
<i>Mutallibova Odinaxon Mirzaolimjon qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida olimpiadalarga tayyorlashda masalalar yechish texnologiyasi 11-sinf misolida	89
<i>Aslonov Xayrullo Shukrullo o'g'li</i>	

Bokschi qizlarni texnika taktikasini takomillashtirish.....	94
<i>Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li</i>	
Ixtisoslashtirilgan terminologiyaning asosiy lingvistik xususiyatlari	99
<i>Axmedova Dilnoza Anvarovna</i>	
Interfaol metodlar orqali zamonaviy darslarni tashkil etishning o'ziga xos tendensiyalari	102
<i>Bakirov Otabek Bo'ranovich</i>	
Boshqaruv psixologiyasi terminlarini tarjima qilishning metodologik muammolari	106
<i>D. J. Norboyeva</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim muassasalari talabalari ruhiyatiga virtual muhitning salbiy ta'siri	110
<i>Giyosov Ulug'bek Eshpulatovich, Turayeva Nigora Husniddin qizi</i>	
Hamshiralik ishida raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi.....	113
<i>Rasulova Gulmira, Amonova Dildora, Abdurahmonov Aziz, Hakimova X. X.</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kognitiv qobiliyatlarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar	117
<i>Jumayev Xushboq Soatmumin o'g'li</i>	
Principles of Organising Autonomous Learning.....	121
<i>Khazratova Zukhra Mamaraimovna</i>	
Najot – ta'limda, najot-tarbiyada	124
<i>Mo'minova Manzura Mamasodiqjonovna</i>	
Educational Potential of Museum Pedagogy and Criteria for its Application in Developing Historical Thinking of Pre-Service History Teachers.....	127
<i>Niyozov Javlonbek</i>	
Landshaft dizayni vastasida bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining estetik va kreativ ko'nikmalarini rivojlantirish	131
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna</i>	
Abdulla Avloniy pedagogik merosida shaxs psixologiyasi masalalari.....	134
<i>S. O. Mamarasulov, D. A. Egamberdiyeva</i>	
TBL metodini qo'llash orqali o'quvchilarning madaniyati va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish....	138
<i>Sodikova Oyshakhon Muxammadsodik</i>	
Pedagogik innovatsiyalarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari.....	142
<i>Soliqova Barno Sodiq qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim magistratura talabalarining ijodiy faolligini rivojlantirish shart-sharoitlari	146
<i>Yarmatov Shermo'min Rahmatovich</i>	
Формирование готовности родителей детей старшего дошкольного возраста к выполнению воспитательной функции в семье.....	149
<i>Атаджанова Сохиба Талиповна</i>	
Redjio pedagogik yondashuv asosida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish pedagogik muammo sifatida	152
<i>Djamilova Nargiza Nuritdinovna, Otahonova Marjona</i>	
Talabalarda algoritmik kompetentlikni rivojlantirishning sun'iy intellekt va Big Data Analytics asosida o'quv faoliyatini real vaqt rejimida kuzatuvchi va boshqaruvchi konseptual modelni takomillashtirish.....	155
<i>Kayumova Nazokat Rashitovna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida chet tili o'qituvchilari va talabalar o'rtasidagi interaktsiyaning pedagogik samaradorligi va innovatsion mexanizmlari	163
<i>Eshonqulova Umida Xolmirzayevna</i>	
MTTlarda nutqni rivojlantirishga doir mashg'ulotlarda interfaol usullardan foydalanish texnologiyasi	168
<i>To'laboyeva Iqbolaxon Olimjonovna</i>	
Ta'lim jarayonidagi konfliktlar.....	173
<i>Abulova Mohigul Komiljonzoda</i>	
Talabalarining bolalarda ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish	176
<i>Inomova Mahliyo Yusuf qizi</i>	

Shaxs tuzilmasida ma'naviy intellekt: nazariy-metodologik tahlil va psixologik interpretatsiya	179
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullaevna</i>	
18-20 yoshli belbog'li kurashchilarning musobaqa oldi jismoniy tayyorgarliklari	183
<i>Muzafarov Muxammadali Maxsudovich</i>	
Talabalarda mustaqil ta'lim topshiriqlaridan foydalanib kasbiy madaniyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuvlar (boshlang'ich ta'limda tarbiya fani misolida)	187
<i>Yadgarova Surayyo</i>	
Maktab o'quvchilariga pedagogik ta'sir ko'rsatishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish	190
<i>Yo'ldoshova Shahlo Shukurullo qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirishning nazariy tahlili	194
<i>Yusupova Sanobar Odil qizi</i>	
Типология научного текста: от жанровой классификации к дискурсивной модели	197
<i>Бахтияр Катибжанович Саттаров</i>	
Взаимодействие педагога и семьи в профилактике и преодолении стресса у детей дошкольного возраста	201
<i>Г. С. Алиходжаева, Х. Рахимова</i>	
Условия эффективности инклюзивного образования	206
<i>Г. С. Алиходжаева, Л. О. Бекмуродова</i>	
Педагогическая готовность к обучению в школе детей билингов	211
<i>Г. С. Алиходжаева, Н. А. Ганиева</i>	
Педагогические условия формирования эмоционального интеллекта у дошкольников	216
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Milliy meros va musiqiy madaniyatning yosh avlod tarbiyasidagi o'rni	219
<i>Zuhridin Azizov</i>	
Госпитальная школа как пространство поддержки и развития ребёнка (на примере госпитальной школы при детской клиник Синсиннати, США)	222
<i>Муминов Р. Р., Хакимова Н. Х., Набиева Г. Г.</i>	
Интерактивные формы работы в процессе профориентации детей дошкольного возраста	227
<i>Н. Т. Жураева, С. М. Ахмеджанова</i>	
Samarali hamkorlikdagi faoliyatga tayyorlashga oid yondashuvlar	231
<i>Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna</i>	
Поэтапное вовлечение детей с расстройствами аутистического спектра в дошкольное инклюзивное образование: комплексный анализ научно-теоретических и практических подходов	234
<i>Сабина Рагимова Ровшан кызы, Айсель Масимова Арастун кызы</i>	
Umumta'lim maktablarida fizika fanini o'qitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish	245
<i>Allaniyazova Bibigul Sarsenbay qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda ona tili va o'qish savodxonligi darslariga kreativ fikrlash asosida tayyorlash	248
<i>Botirova Jumagul Chori qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlarni o'qitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish	254
<i>Kaypova Gulnara Muratbaevna</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy-ilmiy savodxonlik ko'nikmalarining rivojlantirish masalalari	257
<i>Davletova Hamida Xasan qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ma'naviy axloqiy ruhda tarbiyalashning psixologik jihatlari	261
<i>Fayzullayev Ermat Majidovich, Ortiqova Mashxura</i>	
Orkestr va ansamblarning fan sifatidagi o'rni va tarbiyaviy ahamiyati	265
<i>Fayzullayev Ermat Majidovich</i>	
Maktab fizika darslarida interaktiv dasturlar va simulyatorlardan foydalanish metodikasi	269
<i>Xayriddinova Malikaxon Qodirxon qizi</i>	

Musiqada midi musiqiy cholg'ularning raqamli interfeysi.....	274
<i>Omonov Xasanxon Sulaymonovich</i>	
Karyera o'sishida gender tafovutlarning ahamiyati.....	277
<i>Yulchiboyeva Nazokatxon Iqboljon qizi</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativlik sifatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar	283
<i>Omonov Xasanxon Sulaymonovich, Normuradova Nafisa Kuchkarovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tarbiyasi – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida	287
<i>Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Marjona Atoyeva Ismat qizi</i>	
Ilk yoshdagi bolalar psixologiyasi va rivojlanish xususiyatlari.....	291
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatovna, Ne'matjonova Gulzira Ne'matjon qizi</i>	
Jadid pedagogik tafakkurida "o'qituvchi" fenomeni.....	294
<i>Xushbokov Oybek Uralovich</i>	
Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida savol berish malakalarini shakllantirish	296
<i>Erhanova Nasiba Absayitovna</i>	
Musiqiy ta'limda xalq va zamonaviy qo'shiqlar vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning etnomadaniy komponentlarni shakllantirish	298
<i>Qurbanova Muslima Shavkatbek qizi</i>	
Umumta'lim maktablari o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini tarkib toptirish metodikasi (biologiya fani misolida).....	300
<i>Akmalova Farida Dilmurod qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda adaptiv ta'lim texnologiyalari yordamida bolalar ijodkorlik ko'nikmasini shakllantirish mazmuni.....	304
<i>To'xliboyeva Zuxra Abdumutal qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi iqtidorli bolalar bilan ishlashda ta'lim texnologiyasi	308
<i>Xudoyberdiyeva Durdona Baxodir qizi</i>	
Pedagogik-psixologik qarashlarda otaning oiladagi o'rni haqidagi tasavvurlarni shakllantirish dinamikasiga oid fikrlar talqini.....	311
<i>Karshiyeva Dilafuz Suyunovna, Maxamatova Munisa Mamirzo qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ingliz tilini o'qitishning nazariy va amaliy asoslari	314
<i>Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi</i>	
Integrativ yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarda interpersonal intellekt ko'nikmalarini rivojlantirish ...	318
<i>G'ulomova Oychehra No'monjon qizi</i>	
Etnomadaniy qadriyatlarni integratsiyalashgan ta'lim jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalarga singdirishning samarali yo'llari	321
<i>G'ulomxo'jayeva Mushtariy Elmurod qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida grafik organayzerlardan foydalanish	324
<i>Iroda Isroilova</i>	
Buxoro iqlimi va tabiiy resurslaridan samarali foydalanish: ekologik va fizik-geografik yondashuv	329
<i>Mardonova Saodat Muzaffarovna</i>	
Effective Traditional and Innovative Approaches in English Language Teaching: Evidence From EFL Classrooms	333
<i>Yuldoshev Khaydarbek</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining lug'at boyligini rivojlantirishda lingvopedagogik yondashuvning nazariy-metodologik asoslari.....	336
<i>Allayarova Sojida Umirzakovna</i>	
Механизмы использования цифровых педагогических технологий для обеспечения непрерывности образовательного процесса учащихся начальных классов в условиях длительного лечения	339
<i>Турсунова Д. З., Холлиева Н. Х.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tkazilgan o'yin faoliyatlarini bolalar ovozi talaffuzining takomillashuviga ta'siri	342
<i>Kattaxo'jayeva Shaxlohon Bohodirovna</i>	

O'qituvchilar tayyorlashda pedagogik innovatsiyalar va milliy kontentni integratsiya qilish strategiyalari ...	344
<i>Rahmatova Feruza Qudrat qizi</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonini tashkil etishda tizimli yondashuv	348
<i>Abdusamatova Nargiza Jamoliddinovna</i>	
Moliyaviy savodxonlik asoslarini shakllantirish uchun "Tejamkor bola" o'yinli ta'lim faoliyatini asosida ishlashni takomillashtirilish.....	352
<i>Rizayeva Munisxon Maxkamovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida byudjet hisobi standartlariga (BHS) muvofiq buxgalteriya hisobini tashkil qilish va yuritish tartib-qoidalari.....	356
<i>Boltayev Ahmad Rustamjonovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari moliyaviy munosabatlarning huquqiy asoslari	359
<i>Boymuradov Normurod Abdusadikovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishning metodologik asoslari.....	362
<i>Ma'rufov Mansurbek Musajonovich, Xonimov Mirqosim Samatqul o'g'li</i>	
O'smirlarda liderlik xususiyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	367
<i>Salayeva Dilafuz Buranovna</i>	
Pedagog nutq madaniyatining milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ta'siri.....	370
<i>Toshtemirova Nigina Normurod qizi</i>	
Новые методы обучения устному переводу студентов-переводчиков.....	373
<i>Уринбаева Дилдора Утепбергеновна</i>	
O'quvchilarda axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik tuzilmasi	376
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning o'qish savodxonligini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	380
<i>Axrorov Voris Yunusovich, Botirova Ozoda Nasir qizi</i>	
Ta'lim sifatini baholashda raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'rni (oliy ta'lim misolida)	385
<i>Axrorov Voris Yunusovich, Boltayeva Jaxona Ulug'bek qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida 7-sinf biologiya fanini o'qitishda virtual laboratoriyalardan foydalanishning ta'lim samaradorligiga ta'siri	389
<i>Turakulova Mehriniso Nuriddinovna, Ruziqulova Nilufar Abdumajidovna, Allazarova Natalya Aleuatdinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashning mavjud holati va rivojlantirish strategiyalari ...	393
<i>Mamadaliyeva Mumtozbegin</i>	
6–7 yoshli bolalarning bilim olishga faol qiziqishini rivojlantirish metodikasi	396
<i>Artikova Muhayyo Botiraliyevna, Abduxolisova Gulsanam O'ktambek qizi</i>	
The Main Peculiarities of Abbreviations in Modern English.....	399
<i>Absalomova Aziza Baxodir qizi</i>	
Autizmli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda bir qator terapiya va metodlardan foydalanish	404
<i>Yoqubova Hurriyat Burxonovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'yinlar, virtual reallik va geymifikatsiya orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish.....	407
<i>Xaitova Nazokat</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirishda tabiiy materiallardan foydalanishning pedagogik usullari.....	411
<i>Rustamova Manzura Mirkamalovna, Qo'ziyeva Umriniso Muzaffar qizi</i>	
Bo'lajak muhandislarning loyihalash ko'nikmalarini klaster muhitida rivojlantirish modellari	415
<i>Eshonqulova Shafoat Ergashevna, Sherzod Eshonqulov</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotini rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish	420
<i>Ermatova Mamlakat Qadirkulovna</i>	
9-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirishda iqtisodiy ko'nikmalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida.....	423
<i>Eliboyeva Lola Sulaymonovna</i>	

Texnologiya asosidagi ingliz tili o'qitish va o'quvchi mustaqilligi: farmatsevtika talabalari misolida	427
<i>Ikranova Shohsanam Ravshanboy qizi</i>	
Maqollar asosida ingliz tili o'qitishning lingvodidaktik asoslari (Afg'oniston dariy tilli maktablar misolida) ..	430
<i>Samadi Nooria</i>	
Loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi orqali talabalarda ijtimoiy mas'uliyat kompetensiyasini rivojlantirish tadqiqi	434
<i>Jo'rayeva Zebiniso Yo'ldosheva</i>	
Boshlang'ich sinfda tabiiy fanlarni o'qitish samaradorligini oshirishda innovatsion va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish	440
<i>Yulchiyeva Zulfiya Baxodir qizi</i>	
Shaxsning individual intellektual rivojlanishi pedagogik muammo sifatida	444
<i>Ol'tiboyeva Kamola Sharofjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilar qiziqishini aniqlash yo'llari ...	448
<i>Qalandarova Yulduz G'ayrat qizi</i>	
Проблемы физического воспитания студентов и пути их решения	454
<i>Ходжанов Азиз Рахимович</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi	458
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatovna</i>	
Jamiyatda sog'lom turmush tarzini tashkil qilishda jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining o'rni	461
<i>Dehqonova Mahmuda Ortiqovna</i>	
Yadro itqitish sport turida kuch tayyorgarligining biomexanik va funksional ahamiyati	466
<i>Djabbarov Axror Islomovich</i>	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining didaktik tayyorgarligini takomillashtirish	469
<i>Axmedova Laylo Baxtiyor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda shaxsga yo'naltirilgan strategiyalar	475
<i>Urazimbetova Aygul Aralbayevna</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar nutqini rivojlantirishda kompyuter texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	482
<i>Kamolova Yulduzxon Ma'murjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etishda ota-onalar bilan hamkorlikni amalga oshirish texnologiyasi	488
<i>Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Jo'rabayeva Nozima Bekmurod qizi</i>	
Psixologik zo'ravonlik oqibatlarini bartaraf etishda psixokorreksion mexanizmlar	491
<i>Tursunpo'latova Zaxro Zafar qizi</i>	
Shifokorlar professional karerasi resurslari va ularning obyektiv ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish natijalari	496
<i>Arziqulov O'tkirbek Maxammatovich</i>	
Bolalarda maktabgacha ta'lim yoshidagi kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishda ijodiy o'yinlarning o'rni	501
<i>Berdiyeva Umida G'oyibberdiyevna</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning neyropedagogik yondashuvlar asosida kognitiv rivojlantirishning mohiyati	505
<i>Aliyeva Odila Madamin qizi</i>	
Emotional Intelligence and Perceptive Ability: Keys to Pedagogical Success	508
<i>Abdurakhimov Shokhasim Abdurakhmonovich</i>	
Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqsonli bolalar bilan ishlashga tayyorlashning nazariy asoslari	511
<i>Achilova Sevara Djasirkulovna</i>	
Abdulla Avloniy pedagogik g'oyalarini zamonaviy boshlang'ich ta'lim bilan integratsiyalash	515
<i>Daliyeva Eliza Zokir qizi</i>	

Talabalarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirishda Mahmud Qoshg'ariy merosidan foydalanish.....	519
<i>Eliboyeva Lola Sulaymonovna, Ravshanova Sarvinoz O'ktamjon qizi</i>	
Derivation and Nominalization in Medical Terminology: A Comparative Model of Term and Process Name Formation in English and Uzbek	523
<i>Gulnigor Yazdonkulova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutq buzilishlarida pedagogik-psixologik korreksiya usullari hamda mexanizmlari.....	526
<i>Jo'rayeva Muattar Abdumajit qizi</i>	
Ta'lim sifatini boshqarishga tizimli yondashish hamda pedagogikada PDCA modelining ahamiyati	530
<i>Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna, Xolmatova Maftuna Turdimat qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalarining kimyo ta'limidagi o'rni.....	535
<i>Jumaniyazova Mahliyo Qahramonovna</i>	
Inklyuziv maktab sharoitida kichik maktab yoshidagi bolalarda ijtimoiy-perseptiv tajribani shakllantirish ...	539
<i>Karimova Zulfiya Abduraxmanovna</i>	
Sirdaryo viloyati toponimlarining shakllanish jarayonlari	543
<i>Kenjayeva Iroda Alisherovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda art texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari.....	546
<i>Mamatova Husnora Eshquvatovna</i>	
O'quvchi yoshlarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish va uni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash.....	550
<i>Mehmonova Nilufar Shuhratovna</i>	
Integrating Social-Emotional Learning in EFL Classrooms: Enhancing Language Proficiency and Emotional Intelligence.....	553
<i>Meylinorova Feruza Bakhtiyor qizi</i>	
Nodavlat ta'lim tashkilotlari pedagog-tarbiyachilarining malakasini oshirish mexanizmini takomillashtirish	559
<i>Muminova Nargiza Sabitdjanovna</i>	
TEACCH konsepsiyasi – autizm va kommunikativ buzilishlari bo'lgan bolalarni davolash va o'qitish dasturi	562
<i>Murodova Sarvigul Raxim qizi</i>	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirishning funksional modeli	566
<i>Norboyeva Moxigul Shavkat qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalari asosida bolalarning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini takomillashtirish	569
<i>Norqulova Ma'mura Husniddin qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 6-sinfida o'qitiladigan "Tabiiy fanlar"dan mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi.....	574
<i>Qo'qonboyeva Shaxlo Rafikjonovna</i>	
The Intersection of Science and Pedagogy: The Teacher's Role in Professional Evolution	580
<i>Rahimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Shukurova Madina</i>	
Maktabgacha katta guruhlarida STEAM texnologiyasi bilan tanishtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	583
<i>Rakhimova Laylo Hamidjon qizi</i>	
Hamshiralik ishida raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi.....	586
<i>Rasulova Gulmira, Amonova Dildora, Abdurahmonov Aziz, Hakimova X. X.</i>	
Kurashchilarda muvozanat (balance) va ko'tarib uloqtirish texnikasi o'rtasidagi bog'liqlik	590
<i>Shermatov Gulom Qaxxorovich</i>	
O'qituvchi shaxsining o'zini o'zi rivojlantirishida akmeologik pozitsiyaning o'rni.....	594
<i>Xaitov Abdusolim Abdulkim o'g'li</i>	
Lego-qurilish, konstruksiyalash, robototexnika – STEAM ta'lim moduli sifatida	596
<i>Xamroyeva Sitara Samadovna</i>	

Raqamli jamiyatda o'smir yoshdagi o'quvchilarning huquqiy axborot olish madaniyatini rivojlantirish mexanizmlari	599
<i>Xayrullayev Axror Aktam o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda axborot kommunikatsiya texnologiyalari yordamida ta'limiy o'yinlarni loyihalash va joriy etish	602
<i>Xikmatova Moxinur Amir qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish zamonaviy yechimlarini ishlab chiqish usullari	605
<i>Xolmo'minova Mohichehra Bahrom qizi</i>	
O'quvchilarning biologiyaga qiziqishini oshirishda innovatsion ta'lim metodlari	609
<i>Xudayberganova Madina Saotboy qizi, Abdiqodirov Murodxo'ja Alisher o'g'li, Nishanbayeva Arayim User qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida shug'ullanuvchi voleybolchi qizlarning musobaqa oldi jismoniy va psixologik tayyorgarligini takomillashtirish metodikasi	612
<i>Xudoynazarova Sayyora Ravshanovna</i>	
Maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar asosida bolalarni axloqiy tarbiyalash texnologiyalari	618
<i>Yo'ldoshboyeva Gulmira Xushnudovna</i>	
Umumta'lim maktab seksiyasi uzunlikka sakrovchilarining jismoniy rivojlanganlik darajasi	621
<i>Zokir Akramov O'tkir o'g'li</i>	
Perseptiv qobiliyat: o'qituvchining o'quvchini tushunish sa'nati	625
<i>Zokirov Mirzaraxim Abdaliyevich</i>	
Ожидания и потребности родителей как основа продвижения услуг дошкольного образовательного учреждения в Республике Узбекистан	628
<i>Ким Ирина Николаевна, Аббосхонова Зухра Баходир кизи</i>	
Экспериментальная деятельность – метод развития здоровьесберегающей компетентности у детей старшего дошкольного возраста	631
<i>Ким Ирина Николаевна, Алиходжаева Райхон Шавкат кизи</i>	
Подготовка детей-билингвов к школьному обучению: интеграция цифровых и традиционных педагогических методов	634
<i>Ким Ирина Николаевна, Умарова Шоиста Рустамовна</i>	

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIY FANLAR ORQALI KOGNITIV QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISH ZAMONAVIY YECHIMLARINI ISHLAB CHIQUISH USULLARI

Xolmo'minova Mohichehra Bahrom qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

ORCID: 009-05-25-27-889

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy yechimlarni ishlab chiqish usullari yoritilgan. Tadqiqotda kuzatish, tajriba, muammoli vaziyatlar hamda tadqiqotga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining o'quvchilarda tafakkur, diqqat, xotira, mantiqiy fikrlash va muammo yechish ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni integrativ va kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitishning pedagogik samaradorligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari amaliy mashg'ulotlar va dars jarayonida qo'llash uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, tabiiy fanlar, kognitiv qobiliyatlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, tadqiqotga yo'naltirilgan ta'lim, muammoli o'qitish.

Abstract: This article examines methods for developing modern solutions aimed at enhancing the cognitive abilities of primary school pupils through natural sciences. The study analyzes the role of observation, experimentation, problem-based tasks, and inquiry-based learning in fostering pupils' thinking, attention, memory, logical reasoning, and problem-solving skills. The pedagogical effectiveness of competency-based and integrative approaches in teaching natural sciences at the primary level is substantiated. The findings of the research contribute to the development of practical methodological recommendations for classroom implementation.

Key words: primary education, natural sciences, cognitive abilities, modern pedagogical technologies, inquiry-based learning, problem-based learning.

Аннотация: В статье рассматриваются методы разработки современных решений, направленных на развитие когнитивных способностей учащихся начальных классов средствами естественных наук. Анализируется роль наблюдений, экспериментов, проблемных заданий и исследовательского обучения в формировании мышления, внимания, памяти, логического мышления и навыков решения проблем у младших школьников. Обосновывается педагогическая эффективность компетентного и интегративного подходов в преподавании естественных наук на начальном этапе обучения. Результаты исследования могут быть использованы при разработке методических рекомендаций для учебного процесса.

Ключевые слова: начальное образование, естественные науки, когнитивные способности, современные педагогические технологии, исследовательское обучение, проблемное обучение.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarib, o'quvchilarda nafaqat bilimlarni egallash, balki kognitiv qobiliyatlar – mustaqil fikrlash, tahlil qilish, taqqoslash, muammo yechish, xulosa chiqarish va ijodiy yondashuvni shakllantirish ustuvor vazifaga aylanmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxsning intellektual salohiyati, bilishga bo'lgan ehtiyoji va tafakkur mexanizmlari shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Shu bois, ushbu bosqichda o'qitiladigan fanlar mazmuni va metodikasi o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga bevosita xizmat qilishi zarur.

Boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan tabiiy fanlar (tabiatshunoslik, atrof-muhitni o'rganish, oddiy tabiiy hodisalar va jarayonlar) o'zining amaliy yo'naltirilganligi, hayot bilan uzviy bog'liqligi hamda kuzatish va tajribaga tayanganligi bilan o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishda muhim didaktik imkoniyatlarga ega. Tabiiy fanlar mazmuni orqali bolalarda atrof-muhitga nisbatan qiziqish uyg'onadi, "nima uchun?" va "qanday?" kabi savollar paydo bo'ladi, bu esa ularning mantiqiy fikrlashi va sabab-oqibat aloqalarini anglash qobiliyatini rivojlantiradi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy axborot berishga asoslangan o'qitish modeli boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini yetarli darajada ta'minlamaydi. Shu munosabat bilan ta'lim jarayoniga tadqiqotga yo'naltirilgan ta'lim, muammoli o'qitish, kompetensiyaviy yondashuv, STEAM elementlari hamda interfaol metodlarni joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda. Ushbu yondashuvlar orqali o'quvchi bilimni tayyor shaklda qabul qiluvchi emas, balki uni izlanish, tajriba va muhokama jarayonida faol ravishda egallovchi subyekt sifatida shakllanadi.

Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish bo'yicha mavjud metodik tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, ko'plab hollarda darslar mazmuni amaliy faoliyat bilan yetarli darajada boyitilmaydi, kuzatish va tajribalardan tizimli foydalanilmaydi, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va xulosalar chiqarishiga kam e'tibor qaratiladi. Natijada o'quvchilarda bilimlar yuzaki o'zlashtiriladi va ularning kognitiv salohiyati to'liq namoyon bo'lmaydi. Shu sababli, boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy yechimlarni ishlab chiqish, ularni ta'lim amaliyotiga tatbiq etish hamda metodik jihatdan asoslash dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida maydonga chiqmoqda.

Mazkur tadqiqot aynan ushbu muammoni hal etishga yo'naltirilib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilish faoliyatini faollashtiruvchi samarali metod va usullarni aniqlash hamda ularni amaliyotga joriy etish imkoniyatlarini yoritishni maqsad qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich sinflarda kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish masalasi pedagogika va psixologiya fanlarida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Kognitiv rivojlanish tushunchasi o'quvchilarning idrok, xotira, tafakkur, diqqat, nutq va muammo yechish kabi aqliy jarayonlarining shakllanishi va takomillashuvini o'z ichiga oladi. Ushbu jarayonlar ayniqsa boshlang'ich ta'lim davrida jadal rivojlanadi va keyingi ta'lim bosqichlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Psixologik-pedagogik adabiyotlarda kognitiv rivojlanishning nazariy asoslari J. Piaje, L. S. Vygotskiy, J. Bruner kabi olimlar tadqiqotlarida keng yoritilgan bo'lib, ularning ilmiy qarashlariga ko'ra, bolalarda tafakkur faoliyatining rivojlanishi faoliyat jarayoni, muhit bilan o'zaro ta'sir va ijtimoiy muloqot orqali amalga oshadi. Ayniqsa, Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilish faoliyatini tashkil etishda o'qituvchining yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi rolini asoslab beradi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda tabiiy fanlar o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida baholanadi, chunki ularning mazmuni o'quvchilarning kundalik hayot tajribasi bilan bevosita bog'liq bo'lib, kuzatish, tajriba, solishtirish va xulosa chiqarishga asoslanadi.

Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, aynan shu faoliyat turlari o'quvchilarda mantiqiy fikrlash va sabab-oqibat munosabatlarini anglashni rivojlantiradi. Mahalliy pedagog olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitish masalalariga alohida e'tibor qaratilib, o'quvchi faqat bilim egallovchi emas, balki uni amaliy faoliyatda qo'llay oluvchi, mustaqil fikr yurita oluvchi shaxs sifatida shakllanishi zarurligi asoslab berilgan.

Tabiiy fanlar mazmuni esa kompetensiyalarni, xususan, kognitiv va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Xorijiy tadqiqotlarda boshlang'ich sinflarda tadqiqotga yo'naltirilgan ta'lim (Inquiry-Based Learning) va muammoli o'qitish (Problem-Based Learning) texnologiyalarining samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan bo'lib, ushbu yondashuvlar o'quvchilarning savol berish, taxmin ilgari surish, tajriba o'tkazish va natijalarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi, natijada o'quvchilar bilimlarni mexanik yodlash emas, balki ongli ravishda o'zlashtiradi. Shu bilan birga, mavjud ilmiy manbalar tahlili boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish bo'yicha metodik tizimlar yetarli darajada kompleks va tizimli ishlab chiqilmaganini ko'rsatadi, chunki aksariyat tadqiqotlarda alohida metod yoki usulning samaradorligi yoritilib, ularni zamonaviy ta'lim talablari asosida yagona metodik model sifatida joriy etish masalasi yetarlicha o'rganilmagan.

Demak, adabiyotlar tahlili natijalari boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy, tizimli va amaliy yechimlarni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi hamda mazkur tadqiqot ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga, nazariy xulosalarni amaliy metodik tavsiyalar bilan boyitishga yo'naltirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot doirasida boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy yechimlarning samaradorligi amaliy tajriba-sinov ishlari asosida tahlil qilindi. Tadqiqot jarayoni pedagogik tajriba, kuzatish, suhbat, diagnostik topshiriqlar hamda nazorat ishlari orqali tashkil etildi. Tajriba-sinov ishlari umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida o'tkazilib, tajriba va nazorat

guruhlari shakllantirildi. Tajriba guruhida tabiiy fanlar darslari zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etildi, jumladan, dars jarayoniga muammoli savollar, oddiy tajribalar, kuzatishlar, grafik-organayzerlar hamda tadqiqotga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimli ravishda joriy etildi. Har bir mavzu o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiruvchi muammoli vaziyatlar bilan boyitildi. Nazorat guruhida esa darslar asosan an'anaviy tushuntirish va savol-javob metodlari asosida olib borildi. Tajriba boshlanishidan avval o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlari darajasi, ya'ni diqqat barqarorligi, xotira hajmi, mantiqiy fikrlash, tasniflash va muammo yechish ko'nikmalari maxsus diagnostik topshiriqlar yordamida aniqlab olindi.

Dastlabki natijalar tajriba va nazorat guruhlari o'rtasida sezilarli farq mavjud emasligini ko'rsatib, tadqiqot sharoitining ob'ektivligini ta'minladi. Tajriba-sinov ishlari yakunida o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlari qayta diagnostika qilindi va olingan natijalar tahlili tajriba guruhidagi o'quvchilarda bilish jarayonlarining rivojlanish darajasi sezilarli darajada oshganini ko'rsatdi. Xususan, o'quvchilarning muammoli vaziyatlarga nisbatan mustaqil yondashuvi, savol berish faolligi hamda xulosalar chiqarish ko'nikmalarining rivojlanganligi aniqlandi. Diqqat va xotira ko'rsatkichlari bo'yicha ham ijobiy o'zgarishlar kuzatilib, tajriba guruhidagi o'quvchilar mavzuni idrok etishda barqarorroq diqqatni saqlashga, tajriba jarayonida olingan ma'lumotlarni eslab qolish va ularni qayta ifodalashda yuqori natijalarni namoyon etishga erishdilar. Mazkur holat tabiiy fanlar darslarida amaliy faoliyatga ustuvor ahamiyat berilgani bilan izohlanadi. Mantiqiy fikrlash va tasniflash ko'nikmalari tahlili tajriba guruhidagi o'quvchilar predmet va hodisalarni muhim belgilariga ko'ra guruhlash, o'xshash va farqli jihatlarni aniqlashda nazorat guruhiga nisbatan yuqori natijalarga erishganini ko'rsatdi. Ayniqsa, sabab-oqibat bog'lanishlarini izohlash jarayonida o'quvchilarning nutqiy faolligi oshgani kuzatildi. Olingan natijalar boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni tadqiqotga yo'naltirilgan va muammoli o'qitish asosida tashkil etish o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishda yuqori pedagogik samaradorlikka ega ekanini tasdiqladi. O'quvchilar bilimni tayyor shaklda qabul qilishdan ko'ra, uni tajriba va kuzatishlar orqali mustaqil ravishda kashf etishga intildilar, bu esa ularning bilish jarayonida faol subyekt sifatida shakllanishiga xizmat qildi. Shuningdek, tadqiqot natijalari tabiiy fanlar orqali kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirishda grafik-organayzerlar, vizual materiallar va jamoaviy muhokamalarning muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatdi, chunki ushbu vositalar o'quvchilarning fikrlarini tizimlashtirish, umumlashtirish hamda mantiqiy ketma-ketlikda ifodalashiga samarali ta'sir ko'rsatdi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari tabiiy fanlar asosida tashkil etilgan zamonaviy darslar o'quvchilarning kognitiv faolligini sezilarli darajada oshirishini, muammoli vaziyatlar va tajribalar esa ularning mustaqil fikrlash hamda muammo yechish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishini tasdiqladi. Integrativ va kompetensiyaviy yondashuvlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilish qobiliyatlarini tizimli shakllantirishga imkon yaratib, taklif etilgan metodik yechimlarning boshlang'ich ta'lim amaliyotida qo'llash uchun samarali va maqsadga muvofiq ekanini ko'rsatdi. Mazkur tadqiqot natijalari boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi. Tajriba-sinov ishlari jarayonida olingan ma'lumotlar tabiiy fanlar darslarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish o'quvchilarning bilish jarayonlarini faollashtirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini ko'rsatib, bu holat pedagogika va psixologiya fanlarida ilgari surilgan nazariy qarashlar bilan uzviy bog'liq holda izohlanadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan ijobiy o'zgarishlar, avvalo, o'quvchilarning muammoli vaziyatlarga mustaqil yondashuvi hamda savol berish faolligining oshishi bilan namoyon bo'ldi. Bu holat tadqiqotga yo'naltirilgan va muammoli o'qitish texnologiyalarining boshlang'ich ta'lim sharoitida samarali ekanligini ko'rsatadi. O'quvchilarning bilimni tayyor shaklda qabul qilmasdan, uni kuzatish va tajriba asosida mustaqil kashf etishga intilishi ularning kognitiv faolligining oshishiga xizmat qildi. Diqqat va xotira ko'rsatkichlaridagi ijobiy o'zgarishlar tabiiy fanlar darslarida amaliy faoliyatning ustuvorligi bilan bevosita bog'liq.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar tajribalar jarayonida faol ishtirok etganlarida o'rganilayotgan hodisalarni chuqurroq idrok etadilar va ularni uzoq muddat eslab qolish qobiliyati shakllanadi. Bu holat kognitiv psixologiyada faoliyat asosida o'rganish tamoyillari bilan mos keladi.

Mantiqiy fikrlash va tasniflash ko'nikmalarining rivojlanishi ham muhim ilmiy ahamiyatga ega natija sifatida baholanishi mumkin. Tadqiqot jarayonida tajriba guruhidagi o'quvchilar sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlash, predmet va hodisalarni muhim belgilariga ko'ra guruhlash hamda o'z fikrlarini mantiqiy ketma-ketlikda ifodalashda yuqori natijalarni ko'rsatdilar. Bu esa tabiiy fanlar mazmunining kognitiv jarayonlarni rivojlantirishga mos ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Shuningdek, tadqiqot natijalari grafik organayzerlar, vizual materiallar va jamoaviy muhokamalarning ta'lim samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Ushbu vositalar o'quvchilarning fikrlash jarayonini tizimlashtirish, umumlashtirish va xulosalar chiqarishiga yordam berib, bilimlarning ongli o'zlashtirilishiga xizmat qildi. Ayniqsa, jamoaviy muhokamarlar o'quvchilarning nutqiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qildi.

Tadqiqot natijalarini mavjud ilmiy tadqiqotlar bilan qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ushbu ishda olingan xulosalar mahalliy va xorijiy pedagog olimlarning qarashlarini to'ldiradi hamda amaliy jihatdan boyitadi. Biroq tadqiqot faqat ma'lum sinflar va cheklangan tajriba-sinov muhiti doirasida olib borilganligini inobatga olgan holda, kelgusida kengroq miqyosda va uzoq muddatli tadqiqotlar o'tkazish zarurati mavjud.

Umuman olganda, muhokama qilingan natijalar boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqotda taklif etilgan yondashuvlar va metodik yechimlar boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etish imkonini yaratadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslarini o'rganishga qaratildi. Tadqiqot jarayonida olib borilgan nazariy tahlillar hamda amaliy tajriba-sinov ishlari natijalari boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar mazmunini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish yuqori pedagogik samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Tajriba-sinov ishlari davomida tadqiqotga yo'naltirilgan va muammoli o'qitish texnologiyalarini qo'llash o'quvchilarning bilish faoliyatini sezilarli darajada faollashtirgani aniqlandi. Xususan, o'quvchilarning diqqat, xotira, mantiqiy fikrlash, tasniflash hamda muammo yechish ko'nikmalarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Mazkur holat tabiiy fanlar darslarida kuzatish va tajriba faoliyatining ustuvorligi bilan izohlanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, grafik-organayzerlar, vizual materiallar va jamoaviy muhokamalardan tizimli foydalanish o'quvchilarning fikrlash jarayonini tartibga solish, umumlashtirish hamda xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, integrativ va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali metodik vosita sifatida namoyon bo'ldi. Umuman olganda, tadqiqotda taklif etilgan metodik yechimlar boshlang'ich ta'lim amaliyotida qo'llash uchun maqsadga muvofiq bo'lib, ular o'quvchilarning mustaqil fikrlash, sabab-oqibat munosabatlarini anglash hamda bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llash kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishda, shuningdek, tabiiy fanlar darslarini samarali tashkil etishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi" PQ-4884-sonli Farmon. – Toshkent, 2020. <https://lex.uz/uz/docs/-5085887>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2021.
3. Karimova S.B. Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Yo'ldosheva G., Ziyomuhammadov B. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
5. Abdullaeva Sh. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirish metodikasi. – Toshkent, 2020.
6. Vygotskiy L.S. Myshleniye i rech. – Moskva: Pedagogika, 1999.
7. Piaget J. The Psychology of the Child. – New York: Basic Books, 2001.
8. Bruner J. The Process of Education. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2006.
9. Hmelo-Silver C.E. Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn? // Educational Psychology Review. – 2004. – Vol. 16(3). – P. 235–266.
10. Bybee R.W. The BSCS 5E Instructional Model and 21st Century Skills. – Colorado Springs: BSCS, 2014.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.